

Wanneer verlaten Koolmezen hun broedsel als ze op het nest worden gevangen?

B.J. Speek

In Acta Ornithologica, Vol.25(1989) No.1, 77-105 verscheen van de hand van Dr.W.Kania een artikel, getiteld:

"Brood desertion by great tits (Parus major) caught at the nest"

Dr.Kania heeft van 1979-1984 bij ca. 900 vangsten van koolmezen in nestkasten onderzocht in welke gevallen de nesten verlaten werden.

Tijdens de 2-weekse controles werd de voorkant van de nestkast langzaam opgetild. Meestal vloog de oude vogel dan uit de nestkast. Bleef de koolmees broedvast zitten dan werd de nestrand voorzichtig naar beneden gedrukt, zodat men de poot van de oude vogel kon pakken om de ring af te lezen.

Vogels, die hun jongen voerden, werden in de nestkast gevangen met een zelfvangend mechanisme voor het vlieggat.

Van 1979-1981 werden de oude vogels naast de nestkast geringd en weer in de kast teruggezet. Van 1982-1984 werden de gevangen vogels geblinddoekt, 100m van de kast verwijderd, daar geringd en losgelaten.

Aan het slot van zijn artikel geeft Dr.Kania een 12-tal conclusies en enkele opmerkingen, die we hier laten volgen, omdat ze van belang kunnen zijn voor ringers, die koolmezen in nestkasten ringen.

Conclusies:

1. Mannetjes, die tijdens het voeren van jongen worden gevangen, verlaten het nest niet.
2. Vrouwtjes, die op eieren werden gevangen, verlieten hun nest:
 - in 29% van de gevallen in het terrein Vistula Split
 - in 14% van de gevallen in het terrein Szwalewo Forest
 - ongeveer 2x zo vaak bij het begin van het broeden als tegen het eind daarvan.
 - vaker bij luchttemperaturen van 20°-22°C dan bij lagere temperaturen.
 - meer als ze gevangen werden na 17.00 uur (43%)
 - dan van 12.00-17.00 uur (21%)

het minst vóór 12.00 uur (7%)

2kj vrouwtjes verlieten het nest als ze gevangen werden:

vóór 12.00 uur in Vistula Split (8%)

vóór 12.00 uur in Szwalewo Forest (0%)

- vervolglegsels werden meer verlaten (55%)

dan normale legsels (22%)

3. Vrouwtjes die broedvast op de eieren zaten, zodat de ring kon worden afgelezen zonder dat de vogel van het nest kwam, verlieten hun nest niet.
4. Vrouwtjes, die jongen hadden, lieten het nest in de steek:
 - Als de jongen klein waren (het grootste jong had een vleugellengte van 12mm of minder en was hoogstens 6 dagen oud) verlieten de gevangen vrouwtjes hun nest in 22% van de gevallen.
 - Als de jongen groter waren verliet slechts 2 à 3% van de gevangen vrouwtjes het nest.

De grens van 12mm vleugellengte is scherp maatgevend.
5. De neiging om het nest te verlaten verschilt van individu tot individu.
6. Als een gevangen vrouwtje het nest niet verlaat verhoogt dat niet haar neiging om een tweede nest in de steek te laten als ze daar wordt gevangen.
7. In het geval dat 2kj wijfjes met kleine jongen werden gevangen, was het percentage, dat het nest verliet, groter wanneer ze meer dan een half uur gevangen gehouden werden dan wanneer de gevangenschap korter duurde dan een half uur.
8. Als de gevangenschap van vrouwtjes met kleine jongen langer duurde dan een half uur verlieten 2kj vrouwtjes het nest vaker dan oudere vogels. Duurde de gevangenschap korter dan een half uur dan was er geen verschil tussen jonge en oude wijfjes.
9. Bij wijfjes, die gevangen werden terwijl ze jongen hadden, is geen verschil gevonden in het verlaten van het nest tussen de terreinen Vistula Split en Szwalewo Forest (zie conclusie 2a).
10. De luchttemperatuur had geen invloed op het verlaten van het nest door vrouwtjes als de jongen klein waren.
Als er grotere jongen waren werden de nesten verlaten als de luchttemperatuur beneden 16°C was, soms ook bij 16-20°C.

Beneden 12°C werden meer nesten verlaten dan boven 12°C.

11. Vrouwtjes met kleine jongen verlieten het nest vaker als ze gevangen werden na 12.00 uur (29%) dan vóór 12.00 uur (7%).
12. Er werd geen verschil gevonden in het verlaten van nesten tussen vrouwtjes, die geblinddoekt werden en 100m van het nest verwijderd weer werden losgelaten en vrouwtjes, die op het nest werden teruggezet.

Opmerkingen voor onderzoekers, die Koolmezen op het nest vangen.

Koolmezen verlaten het nest nauwelijks als de nestjongen een vleugellengte hebben van 12mm (5 à 6 dagen oud) en de luchttemperatuur hoger is dan 12°C.

Zolang de gevangenschap van koolmezen met kleine jongen (minder dan 12mm vleugellengte en dus 1-4 dagen oud) niet langer duurt dan een half uur en geschiedt vóór 12.00 uur, wordt het nest slechts in 2 à 3% van de gevallen verlaten.

Nesten met eieren werden in minder dan 10% van de gevallen verlaten als de wijfjes vóór 15.00 uur werden gevangen, maar het aantal nesten, dat verlaten wordt, ligt bij het broedbegin 2x zo hoog als aan het eind daarvan. De frequentie, waarmee gevangen vrouwtjes het nest in de steek laten, kan van plaats tot plaats verschillen en mogelijk van jaar tot jaar, vooral als ze eieren hebben.